

Vikipeedia koolitunnis 3

Sisuloome

Riina Reinsalu

Tartu Ülikooli tekstiõpetuse lektor

Wikipedia, mis on konkurentsivõimeline mahukaim veebientsüklopeedia ja kasutatavuse poolest seitsmes veebisait maailmas, võimaldab ligipääsu suurele hulgal teabele. Sedasama teeb ka eestikeelne Vikipeedia, mis on artiklite arvu põhjal vikipeediate seas 45. kohal.¹ Võrreldes traditsiooniliste entsüklopeediatega ei paku vikipeediad aga üksnes võimalust sisu tarbida, vaid iga kasutaja saab osaleda ka selle loomises.

Järgnevalt vaatlengi, milline on Eesti üldhariduskoolides Vikipeedia sisu tarbimise ja tootmise suhe ning mis sisuloomevõimalusi Vikipeedia õppetöö tarbeks pakub. Teemakäsitluseks annab ainek aastatel 2022–2023 tehtud uuring, mille eesmärk oli välja selgitada Vikipeedia kasutus Eesti üldhariduskoolides. Uuringusse oli kaasatud 11 kooli Eesti eri paigust. Nende koolide 49 õpetajat osalesid fookusrühmaintervjuul ning 381 õpilast, kellest 124 õppis 9. klassis ja 257 õppis 12. klassis, täitsid küsimustiku (vt Reinsalu jt 2023; Remmik jt 2024).

Tarbimine vs. tootmine

Vikipeediaga seotud tegevuste alusel võib eristada kaht liiki kasutajaid: tarbijaid, kes kasutavad Vikipeedias sisalduvat infot, ja tootjaid, kes kirjutavad või tõlgivad uusi artikleid või täiendavad-parandavad olemasolevaid (Brailas 2011; Vetter 2018). Eesti üldhariduskoolides tehtud uuringust ilmnes, et valdavalt on õpilased tarbija rollis. Selle rolli on nad võtnud endale kas ise, tarvitades Vikipeedias sisalduvat infot koduülesannete tegemiseks, või on selle neile määranud õpetajad, andes õpilastele ülesande otsida tunnis või kodus eri allikatest, sh Vikipeediast, infot ja hinnata selle usaldusväärsust. (Reinsalu jt 2023)

¹ https://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias (seisuga 13.09.2024).

Erinevalt tarbija rollist on õpilased tootja rollis harva: olemasolevat Vikipeedia artiklit on täiendanud-parandanud või uue artikli kirjutanud vaid 7,5% uuringus osalenud 12. klassi õpilastest ja mitte ükski 9. klassi õpilane. Sisuloomega tegelema on neid ajendanud info ebatäpsus või nappus, üksikjuhtudel ka soov osaleda Vikipeedia artiklikonkursil. Mõni õpilane tunnistas sedagi, et on lisanud artiklisse valeinfot soovist teha nalja, kuid nentis samas, et Vikipeedia administraatorid on saanud vandaalitsemisele kiiresti jälile. Lisaks on 9% uuringus osalenud 9. ja 12. klassi õpilastest tõlkinud artikli võõrkeelsest Vikipeediast eesti keelde, kuid mitte omal algatusel, vaid õpetaja suunamisel. (Remmik jt 2024)

Põhjused, miks piirduakse enamjaolt Vikipeedia sisu tarbimise, mitte tootmisega, võib jagada õpetajate ja õpilaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega seotud teguriteks ning koolisisesteks ja -välisteks teguriteks (Reinsalu jt 2023).

Õpetajate teadmiste, oskuste ja hoiakutega seotud teguritest tulevad esile õpetajate vähesed kogemused Vikipeedia artikli kirjutamisega. Ükski uuringus osalenud õpetaja pole kirjutanud artiklit vabatahtlikult, vaid kohustusliku ülesandena ülikooliõpingute raames. Paar õpetajat on omal algatusel täiendanud artiklit, lisades sinna teksti- või pildimaterjali. Kuigi nii mõnigi õpetaja on täheldanud Vikipeedia artiklites faktivigu, mõnel juhul ka hinnangulisust, on vaid üksikud need vead ära parandanud. Seejuures ei valmistavat raskusi mitte Vikipeedia kui keskkonna tehniline pool, vaid õpetajate endi ebapiisavad sisuteadmised. Seetõttu ei kipu õpetajad ka õpilastele sisulooeülesandeid andma.

Õpilaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega seotud teguritena mainisid uuringus osalenud õpetajad õpilaste väheseid sisuteadmisi ja praktilisi oskusi, mistõttu ei pea osa õpetajaid sisuloomet õpilastele jõukohaseks. Samas leiti, et Vikipeedia artikli kirjutamist, tõlkimist ja täiendamist nõudvatel ülesannetel on potentsiaali arendada õpilaste infootsingu-, lugemis-, refereerimis-, viitamis- ja kirjutamisoskust, samuti koostöö- ja digioskust. Seetõttu teeb osa õpetajaid õpilastega n-ö kuiva trenni: artikkel kirjutatakse küll valmis, kuid seda ei panda Vikipeediasse, olgugi et avalikkusele kirjutamine võib suurendada õpilaste huvi ülesande vastu ja seeläbi pingutusvalmidust.

Vikipeediasse sisu loomist soodustavad või takistavad **koolisisesed tegurid** on seotud ülesannete ja õppeainete sobivusega. Nii leidub õpetajaid,

kes peavad Vikipeedial põhinevaid ülesandeid heaks alternatiiviks tava-pärastele ülesannetele, sest need sobivad hästi eeskätt humanitaar- ja sotsiaalvaldkonna ainetesse (nt eesti keel, ajalugu, ühiskonnaõpetus). Lisaks pakuvad sellised ülesanded võimalust ainetevaheliseks lõiminguks. Vastupidisel seisukohal olevad õpetajad aga ütlevad, et Vikipeediat tuleb küll õppetöös käsitleda, kuid sellele ei ole võimalik pühendada palju aega, sest aine seisukohalt leidub vajalikumaid ülesandeid. Pealegi nähakse, et mõnesse ainesse (nt matemaatika) või ka õppeastmesse ei pruugi Vikipeedia-põhised sisuloomeülesanded üldse sobida.

Koolivälisest teguritest peavad õpetajad kasulikuks võimalust osaleda (ka koos õpilastega) Vikipeedia-teemalistel tasuta koolitustel ja töötubades, et saada Vikipeedia artikli kirjutamise kohta rohkem teadmisi. Õpetajad sooviksid ka põhjalikke juhendmaterjale (sh videojuhiseid) ja valmis ülesandeid, mis säästaksid nende aega õppetöö ettevalmistamisel. Õpetajate sõnul toetavad Vikipeedia õppeotstarbelist kasutust mitmesugused õpilastele mõeldud koolivälised konkursid, kuid suur osa õpetajatest pole avalikest konkurssidest teadlik. Isegi kui teave konkursside kohta saadetakse õpetajate meilile, läheb see suures infotulvas sageli kaotsi. Artiklikonkurssidest teadlikud õpetajad aga ütlevad, et õpilaste ettevalmistamine on ajakulukas ja õpetajate panus jääb sageli tähelepanuta.

Sisuloomeülesandeid

Järgnevalt esitan valiku mõningatest ülesannetest, mis eeldavad Vikipeediasse sisu loomist. Need ülesanded hõlmavad eri raskusastmega tegevusi alates keelekasutuse parandamisest ja lõpetades tervikartikli kirjutamisega.

Artikli parandamine. Vikipeediaga sõbrunemist saab alustada mõnes olemasolevas artiklis väikeste keelemuudatuste tegemisest. Parandamiseks sobib kas mõni ettejuhtuv või kategooriasse „Keeletoimetamist ootavad“² kuuluv artikkel. Kuna õpilased pole harjunud tekste keeletoimetama, on kindlam teha parandusi õpetaja juhendamisel. Näiteks saab lasta õpilastel väikerühmades analüüsida, mis vajaks artiklis parandamist, seejärel hinnata keelereeglitele tuginedes üheskoos parandusettepanekute asjakohasust ja teha muudatused. Kui tundub, et teksti-, lõigu- või lausetasandiga tegelemine käib õpilastele üle jõu, saab piirduda ka üksnes

² 13.09.2024. a seisuga 7795 artiklit; https://et.wikipedia.org/wiki/Kategooria:Keeletoimetamist_ootavad.

õigekirjaga. Mõistagi võib peale keeleteaduse parandada ka sisuvigu, kuid sel juhul tuleb arvestada, et esitatud faktid vajavad allikaviidet, kui just ei ole tegu üldtuntud teabega.

Artikli täiendamine. Parandamise juurest samm edasi on täiendamine, kuid võrreldes tõlkimise või uue artikli kirjutamisega ei nõua see nii spetsiifilisi teadmisi ja oskusi. On ju artikli täiendamise korral senine (senised) autor(id) osa tööd juba ära teinud.

- Vikipeedias leidub artikleid, millele on lisatud märke, et artikkel on pooleli jäänud³ või vajab ajakohastamist⁴. Klassiruumis saab õpetaja koos õpilastega analüüsida, mis info on artiklis olemas ja mis puudu. Näiteks saab anda ülesande leida allikad, mille põhjal artiklit täiendada. Selline ülesanne viib ühisaruteluni selle üle, mis infot (ja mis allikatest) tuleks lisada, et teemakäsitus oleks asjakohane ja neutraalne. Ülesande lõpus tehakse artiklis üheskoos täiendused, järgides üldisi refereerimis põhimõtteid.
- Vikipeedia on referatiivne allikas, mistõttu peaks kogu info olema varustatud allikaviidetega. Ometigi leidub Vikipeedias artikleid, kus viiteid on vähe või need puuduvad sootuks.⁵ Ülesanne otsida allikaid annab alust aruteluks nende usaldusväärsuse üle (vt Vija 2024: 74–75), kuid pakub ka sisuteadmisi, sest läbi tuleb töötada hulgaliselt materjali. Viidete lisamine võimaldab käsitleda, kas viide peaks paiknema mõne üksiksõna, lauseosa, terve lause või lõigu järel ning kuidas viidata siis, kui sama teave pärineb mitmest allikast. Arvestada tuleb sellega, et Vikipeedias kasutatakse numberviitamist, millega õpilased pole tõenäoliselt varem kokku puutunud, kuid lisatud allikaid võib vormistada kooli juhendi järgi (tähtis on, et vormistus oleks artikli piires järjepidev).
- Peale teksti sisaldavad Vikipeedia artiklid ka illustratiivset materjali: peamiselt fotosid, kuid ka video- ja heliklippe. Õpilastele saab anda ülesande teha fotosid ja laadida need Wikimedia Commonsisse. Enda

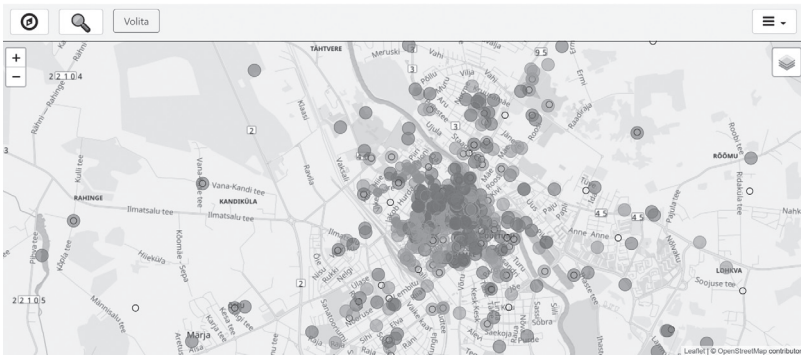
---

³ 13.09.2024. a seisuga 3453 artiklit; https://et.wikipedia.org/wiki/Kategooria:Pooleli_artiklid.

⁴ 13.09.2024. a seisuga 2104 artiklit; https://et.wikipedia.org/wiki/Kategooria:Ajakohastamist_vajavad_artiklid.

⁵ 06.09.2024. a seisuga 6806 artiklit; https://et.wikipedia.org/wiki/Kategooria:Ebapiisavalt_viidatud_artiklid.

lähikonnas pildistamist vajavaid objekte saab otsida spetsiaalse kaardi⁶ abil (vt kuvatõmmis). Selline tegevus annab ainst aruteluks autoriõiguste üle (vt ka Siiman 2023). Fotode lisamine artiklisse võimaldab käsitleda pildi ja teksti suhet ning pildiallkirja vormistust. Samuti on õpilastele jõukohane ülesanne teha väikestes rühmades paariminutisi õppevideoid, mida sobiks Vikipeedia artiklitele lisada (vt videot vedelkristallidest⁷). Samamoodi võib teha jäädvustusi mõnest olulisest objektist, asutusest või inimesest.

Kuvatõmmis. Pildistamist vajavate objektide kaart Tartu ja selle lähiümbruse kohta

Artikli tõlkimine. Vikipeedias leidub peale algupäraste artiklite ka tõlkeartikleid. Võõrkeelsest vikipeediast võib eestikeelsesse tõlkida kas tervikartikli või ainult osa sellest. Kui oskused võimaldavad, saab katsetada ka eestikeelse artikli tõlkimist võõrkeelde, mis on eriti tänuväärne tegevus, sest nii saab Eesti teemasid kajastada laiemalt. Rohkearvulise kõnelejaskonnaga keelde tõlkimisel on võimalik kasutada ära koostöise vikikeskkonna potentsiaali. Näiteks on ingliskeelsel Wikipedial 851 administraatorit ja ligi 116 000 aktiivset kasutajat, mistõttu on suur tõenäosus, et artikli vaatab pärast avaldamist üle mõni asjatundlik inglise keelt emakeelena kõneleja. Seetõttu tasub paarinädalase viiteaja järel anda õpilastele ülesanne vaadata, mis sisu- ja keelemuudatusi on nende tõlgitud artiklis tehtud.

Uue artikli kirjutamine. Artikli kirjutamine on nõudlik ülesanne, mis eeldab kõiki eespool nimetatud tegevusi. Ülesande õnnestumise põhi-eeldus on aga teema valik: teema peaks olema õpilastele ühtaegu huvitav

⁶ <https://wikishootme.toolforge.org/>.

⁷ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Liquid_crystals.webm.

ja jõukohane. Üldjuhul on isikutest, taimedest, asutustest, teostest vms artikleid lihtsam kirjutada kui mõnest nähtusest vms, kuid sellegipoolest võib individuaalartiklit olla õpilaselt palju tahta. Kui teema võimaldab, saab jagada artikli peatükkide kaupa osadeks ja lasta õpilastel kas üksi või mitmekesi peatükiga tegelda. Hirmu selle ees, kas lõpptulemus saab ikka piisavalt kvaliteetne, peletab teadmine, et Vikipeedia artikkel pole valmis toode, vaid see hakkab oma elu elama niipea, kui Vikipeedia keskkonda üles pannakse. Kaasvastutus artikli kvaliteedi ees lasub seega Vikipeedia kogukonnal.

Kokkuvõte

Kuigi Vikipeedia artikkel esindab žanrilt entsüklopeediaartiklit, on tegu allikatel põhineva referatiivse tekstiga. Vikipeediasse kirjutamine võimaldab õpilastel arendada mitmesuguseid akadeemilise kirjutamise oskusi viisil, mis on neile jõukohane ja huvitav, eeldusel, et valitud on sobivad ülesanded. Huvi toidab muu hulgas teadmine, et erinevalt traditsioonilisest kirjandist, mis on mõeldud lugemiseks vaid õpetajale ja kirjutatud üksnes hinde saamise eesmärgil, on Vikipeedia artikkel lugemiseks kogu maailmale.

Viidatud kirjandus

- Brailas, Alexios 2011. Using Wikipedia in a course assignment: Implications for Wikipedia literacy in higher and secondary education. – Proceedings of EDEN Open Classroom 2011 Conference „Never Waste a Crisis!“. Athens, Greece (20–22 June 2011).
- Reinsalu, Riina, Maigi Vija, Andrus Org, Ann Siiman, Marvi Remmik 2023. With or without Wikipedia? Integrating Wikipedia into the teaching process in Estonian general education schools. – Education Sciences 13 (6), 583.
- Remmik, Marvi, Ann Siiman, Riina Reinsalu, Maigi Vija, Andrus Org 2024. Using Wikipedia to develop 21st century skills: Perspectives from general education students. – Education Sciences 14 (1), 101.
- Siiman, Ann 2023. Vikipeedia koolitunnis 1. Kuidas kasutada Vikipeedia sõsarprojekte õppetöös. – Oma Keel 2, 71–78.
- Vetter, Matthew 2018. Teaching Wikipedia: Appalachian rhetoric and the encyclopedic politics of representation. – College English 80 (5), 397–422.
- Vija, Maigi 2024. Vikipeedia koolitunnis 2. Vikipeedia kui teabekeskond: infootsingu ja allikakriitilisuse õpetamine. – Oma Keel 1, 72–77.